

ЎЗМУ ХАБАРЛАРИ

ВЕСТНИК НУУЗ

АСТА NUUZ

МИРЗО УЛУҒБЕК НОМИДАГИ ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ
УНИВЕРСИТЕТИ ИЛМИЙ ЖУРНАЛИ

**ЖУРНАЛ
1997
ЙИЛДАН
ЧИҚА
БОШЛАГАН**

**2021
1/4/1**

**Ижтимоий-
гуманитар
фанлар
туркуми**

Бош муҳаррир:

И.У.МАДЖИДОВ – т.ф.д., профессор.

Бош муҳаррир ўринбосари:

Р.Х.ШИРИНОВА – ф.ф.д., профессор

Таҳрир хайъати:

Сагдуллаев А.С. – т.ф.д., проф.

Аширов А.А. – т.ф.д., проф.

Баллиева Р. – т.ф.д., проф.

Маликов А.М. – т.ф.д., проф.

Юсупова Д.Ю. – т.ф.д., проф.

Муртазаева Р.Ҳ. – т.ф.д., проф.

Мўминов А.Г. – с.ф.д., проф.

Нишонова О.Ж. – ф.ф.д., проф.

Абдуллаева Н.Б. – ф.ф.д., проф.

Мадаева Ш.О. – ф.ф.д., проф.

Туйчиев Б.Т. – ф.ф.д., проф.

Эргашев И. – ф.ф.д., проф.

Ахмедов Х.А. – с.ф.д.

Мирзаахмедов К.М. – с.ф.ф.д., PhD.

Мухаммедова Д.Г. – псих.ф.д.

Болтабоев Ҳ. – фил.ф.д., проф.

Раҳмонов Н.А. – фил.ф.д., проф.

Жабборов Н.А. – фил.ф.д., проф.

Сиддиқова И.А. – фил.ф.д., проф.

Садуллаева Н.А. – фил.ф.д., доц.

Арустамян Я.Ю. – фил.ф.д., доц.

Пардаев З.А. – фил.ф.ф.д., PhD.

Масъул котиб: **З. МАЖИД**

ТОШКЕНТ – 2021

МУНДАРИЖА

Тарих

Abdulbokiev F. Creation of legal fundamentals of employment in the republic of Uzbekistan.....	4
Абдуллаев Б. Зардушт таълимоти – пассионар ҳодиса сифатида	8
Abdurahmonov O. “Pushkun” atamasining paydo bo‘lishi tarixi.....	12
Akbarov R. Ikkinchi jahon urushi davrida jangchilarga harbiy ta‘lim berishda o‘zbek matbuotining roli.....	16
Vohodirov I. Turkiston harbiy okrugining O‘rta Osiyo davlatlari bosib olinishidagi roli	19
Жабборова И. Қашқадарё воҳасининг қадимий шаҳарлари ва суғорма дехқончилик маданияти тадқиқотчиси.....	23
Ithomov Z. XVI-XIX asrlarda O‘rta Osiyoda og‘zaki tarix tadqiqotlari masalalari	25
Канимқулов О. Академик Яхё Ғуломов ва Ўзбекистонда тарих ҳамда археология фанлари тараққиёти	28
Каримжонов Ж. Ўзбекистонда давлат мукофотлари жорий этилишининг ҳуқуқий асослари	31
Одилов Б. XX асрнинг 20-30 йилларида бажарилган анъанавий хўжаликка оид тадқиқотлар таҳлили	34
Якобжанов Ж. Қўқон хонлиги ички сиёсий жараёнлар тадқиқотлари тарихшунослиги (1991-2018).....	39
Фалсафа. Педагогика. Психология. Методика. Социология	
Абдирахмонов А. Матнли масалаларни ечиш усуллари.....	42
Адилов А. Сайловлар жараёнларини таҳлил этиш услубларини такомиллаштириш масалалари	48
Azimqulov S. Pedagogik tadqiqotlarda klaster tahlilini qo‘llash	51
Алимов Д., Эрмаматов М., Баратов А., Сулаймонов А. Тест синови натижаларининг классик ҳамда замонавий тест назарияси асосида таҳлили: хитой тили	54
Алимова З. Болаларни мактаб таълимига тайёрлашда интерфаол усуллар ва мантиқий ўйинларнинг аҳамияти....	60
Атаханова Ф. Дизайнерлар ижодида анъанавий ўзбек либосини миллий маданият кесимида ўрганишнинг аҳамияти	63
Ахмаджонов О. Электрон маданият ва унинг таълим жараёнидаги ўрни	67
Ахророва С. Демократик жамиятни қуришда аёлларнинг ролини ошириш давр талаби	70
Ганиев Б. Фуқароларда тадбиркорлик кўникмаларини шакллантиришнинг ижтимоий-фалсафий жиҳатлари	74
Гозиева М. Аутентик материаллар орқали ёзув компетенциясини ривожлантириш	77
Дилмуратов Ш. Совершенствование тактических действий боксёров-юниоров.....	81
Дўсмуродова Г. Иқтидорли талабаларни математика фан олимпиадасига тайёрлашда инсоннинг гендер фарқлари билан ўзаро боғлиқлик хусусиятлари	85
Jamolova G. Elektronika va sxemalarni dasturiy ishlanmalar asosidagi o‘qitish metodikasi	88
Zatsepin A. Kareev’s view on the philosophy of history.....	92
Зокиров У. Олий педагогик таълим магистрларида ахборот – коммуникатив компетентликни ривожлантиришнинг дидактика тамойилларини илмий-назарий асослари	96
Ibragimova D. The effective methods for a successful task-based teaching	99
Икрамов Ш. Оммавий байрам ва томошалар режиссёрларининг касбий компетентлигини оширишда назария ва амалиёт интеграцияси	102
Ismoilov T. “Academic independence” as a language of self-description of the university.....	105
Каримова Н. Stages of development of special physical qualities of swimming	108
Курбанов Э. Демократия ва демократлашув босқичлари тўғрисидаги замонавий назарияларнинг шаклланиши	111
Мамарасулов В., Jumayeva F. Yangi O‘zbekistonda yoshlar madaniyati va estetik dunyoqarashini shakllantirish masalalari.....	114
Маматқосимов Ж. Дарсдан ташқари машғулотлар орқали ўқувчиларнинг номоддий маданий меросга оид билим ва кўникмаларини такомиллаштириш методикаси.....	117
Маматқосимова Н. Халқ ўйинларининг шахс тарбиясидаги маънавий аҳамияти.....	121
Махмудов К. Ш. Рашидовнинг фаолиятини ўрганишда раҳбар шахс сифатидаги фазилатлари, хусусиятлари ва лидерлик маҳорати	125
Махмудова М. Значение фонтанов в ландшафтном дизайне	128
Namazbayeva L. Bolalar eksperimenti tarbiyalanuvchining bilish kompetensiyasi rivojlanishining zamonaviy usuli sifatida	132
Нийёзмуродов З. Жамиятда соғлом муҳит яратишда давлат хизматчиларида раҳбар кадрларнинг ўрни	135
Niyozov M. O‘quv jarayonida elektron axborot ta‘lim resurslaridan foydalansh.....	139
Носирова С. Агросаноат комплекси соҳасида ташкилотни бошқаришнинг ижтимоий психологик механизмининг такомиллаштириш	143
Пардабоева Д. Молодежная политика в свете «Концепции развития системы народного образования республики Узбекистан до 2030 года»	147
Примов Ш. Бўлажак ўқитувчиларнинг коммуникатив компетентлигини ривожлантириш асослари	149
Раббанаева Д. Ўрта аср шарқ мутафаккирлари меросининг маънавий баркамол авлод тарбиясидаги ўрни.....	152
Rajabov O., Xurramov A., Fayzulina R. Boshlang‘ich maktabda informatika darslarida mantiqiy fikrlash shakllanishi	155
Ражабова И. Изучение двувидовых глаголов в группах с иноязычным языком обучения.....	158
Расулова Х. Мактабгача таълим муассасасида ижтимоий мослашувнинг бошланиши	161
Рахманов А. Жамиятни модернизациялаш жараёнида ёшлар қалбида юсак маънавий-ахлоқий қадриятларни шакллантириш масалалари	164
Рахронов Б. Этномаданий қадриятларнинг аҳамияти	167
Раҳматова З. Ўзбек тилини хорижий тил сифатида ўқитишда кейс-стадий методикаси	171
Рўзимуродов С. Оилада соғлом турмуш тарзини шакллантиришнинг ахлоқий-эстетик омиллари	174
Рўстамова Н. Using cases based on vitagenic education in the educational process.....	177

*Олимжон АХМАДЖОНОВ,
Наманган давлат университети
Филология факультети ўқитувчиси
E-mail: olimjonkomiljonovich@gmail.com*

ELECTRONIC CULTURE AND ITS PLACE IN THE EDUCATIONAL PROCESS

Abstract

This article examines a new type of culture that is rapidly developing in our time. It is noted that the days when we were limited to narrower topics, such as personal culture, culture of behavior, culture of clothing, have passed, the emerging new type of culture in our time, such as electronic culture and its role in the education system, is discussed.

Key words: transnational higher education, another university, e-learning, information and telecommunication technologies, new multimedia technologies, resources and services to improve the quality of online education, distance data exchange, targeted, motivational teacher-led classes, distance learning.

ЭЛЕКТРОННАЯ КУЛЬТУРА И ЕЁ МЕСТО В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

Аннотация

В данной статье рассматривается новый тип культуры, стремительно развивающийся в наше время. Отмечается, что прошли те времена, когда мы ограничивались более узкими темами, такими как личная культура, культура поведения, культура одежды, обсуждается зарождающийся новый тип культуры в наше время, как электронная культура и ее роль в системе образования.

Ключевые слова: транснациональное высшее образование, другой университет, электронное обучение, информационные и телекоммуникационные технологии, новые мультимедийные технологии, ресурсы и услуги для повышения качества интернет-образования, дистанционный обмен данными, целевые, мотивационные занятия под руководством учителя, дистанционное обучение.

ЭЛЕКТРОН МАДАНИЯТ ВА УНИНГ ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИДАГИ ЎРНИ

Аннотация

Ушбу мақолада маданиятнинг тезкор замонамизда юзага келаётган янги тури электрон маданият ва унинг таълим тизимидаги ўрни хақида фикр юритилади. Олий таълим тизимининг ривожланишини ва таълим хизматларининг халқаро бозорининг устувор йўналишларини белгилайдиган омиллар орасида асосий ўринни олий таълимнинг трансмиллийлаштириш билан боғлиқ бўлган глобаллашув, либераллаштириш ва байналмилаллаштириш жараёнлари эгаллашгани таъкидланади.

Калит сўзлар: трансмиллий олий таълим, бошқа давлатнинг университети доирасида, электрон таълим, ахборот ва телекоммуникация технологиялари, янги мультимедиа технологиялари, интернетдан таълим сифатини ошириш учун ресурслар ва хизматлар, масофавий маълумотлар алмашинуви, мақсад, мотив, шарт-шароитга қараб, ўқитувчи раҳбарлигидаги машгулотлар, масофадан ўқитиш.

Қириш. Дунёда олий таълим тизимининг ривожланишини ва таълим хизматларининг халқаро бозорининг устувор йўналишларини белгилайдиган омиллар орасида асосий ўринни олий таълимнинг трансмиллийлаштириш билан боғлиқ бўлган глобаллашув, [либераллаштириш ва байналмилаллаштириш жараёнлари эгалламоқда. Трансмиллий олий таълим либераллаштириш, университетлар фаолиятининг автономлиги, яъни молиявий, таълим соҳалари, халқаро ҳамкорлик стратегияларида ривожланиш стратегияси ва эркинликларини танлашда сўнгги кенг ваколатларни бериш билан боғлиқ бўлмоқда.

Мавзуга оид адабиётларнинг таҳлили. Трансмиллий таълим бўйича тадқиқотчиларнинг аксарияти бир мамлакатда бошқа давлатнинг университети доирасида олинган, қоида тариқасида, бир неча шаклда таъминланган таълим деб тушунилади: талабалар шахарчаларини яратиш, оффшор ва халқаро институтлар, дастурларни интеграция қилиш, Интернет орқали масофавий ўқитиш ва малака ошириш. Трансмиллий таълим миллий таълим тизимлари чегараларини кесиб ўтади, бошқа мамлакатдаги олий таълим тизими билан параллел равишда ишлайди ва шу мақсадда ахборот-коммуникация технологиялари ютуқларини фаол қўллайди.[1] Шу билан бирга, таълим инқилоби бир қатор қарама-қаршиликлар билан боғлиқ. Бир томондан, алоқа инқилоби ҳаёт тарзини, фикрлаш тарзини, мулоқотни, инсон фаровонлигига эришиш

усулларини ўзгартиради; бошқа томондан, ҳар беш кишидан биттадан кўп бўлмаган одам, ҳатто ривожланган мамлакатларда ҳам қўчқига ўхшаш ахборот оқимидан қандай фойдаланишни билади. Хозирда 533 миллиондан ортиқ киши Интернетга зудлик билан кириш имкониятига эга ва прогнозларга кўра, 2024 йилга келиб Интернетдан фойдаланувчилар сони 2,5 миллиардга кўпаяди (Www. Etforesas, com., 2007); илғор қидирув тизими Google талабаларнинг аниқ саволларига жавоб берадиган маълумотни қидиришда ярим сонияда 3 миллиард веб-саҳифани қидириб топишга қодир. Хар сонияда 1800 та сўровга жавоб беради, ҳар куни - 150 миллион, ҳар йили - 72 тилда 64 миллиард; бошқа томондан, 3 миллиард одам ҳеч қачон телефон ишлатмаган. Бир томондан дунёда ҳар йили ўртача 781 миллиард доллар муҳофаага сарфланади, бошқа томондан атиги 80 миллиард доллар бепул таълим эҳтиёжларига сарфланади ва 59 миллион ўқитувчи ҳар куни бир неча ўнлаб талабалар билан ишлайди.[2] Дунёда таълимнинг паст самардорлиги шуни кўрсатадики, эълон қилинган ва илмий асосланган шахсга йўналтирилган, таълимга индивидуал ёндошишга қарамай, таълим тизими - ҳар бир ўқувчига тўғридан-тўғри муурожаат қилиш учун ҳали ҳам ўқув услубларини самарали равишда амалга ошира олмайди; - маданиятлараро ва миллатлараро тўсиқларни бартараф эта олмапти.

Тадқиқот методологияси. Таълимдаги мавжуд вазиятнинг парадоксаллиги шундан иборатки, инсоният тарихида биринчи марта талабалар ўқитувчиларнинг асосий қисмидан кўра энг янги технологиялар ҳақида кўпроқ билишади ва ушбу билимларни таълим мақсадларида қўллашлари мумкин. Бугунги кунда таълим ҳали ҳам эскирган саноат ишлаб чиқариш усулларига ўхшайди: стандарт йўналишдаги ўқув дастури, мавзулар бўйича бўлиниб, блокларга ўтказилиб, синфларга, босқичларга, даражаларга бўлиниб стандартлаштирилган тестлар ёрдамида бошқарилади.[3] Анъанавий таълим тизимида янги воқеликлар билан курашиш кийин кечмоқда. Халқаро таълим хизматлари бозори, албатта, унга янги талабларни қўяди. Ушбу талаблар, авваломбор, ҳамма қадам босадиган оқим тизимини рад этиш билан боғлиқ; а) когнитив фаннинг замонавий тамойилларига ва б) табиий ўрганишга бўлган интилишга асосланган ўз-ўзини бошқаришни ривожлантириш билан.

Биз электрон таълим атамасини икки жиҳатдан тушунамиз: а) ахборот ва телекоммуникация технологияларидан фойдаланган ҳолда ўрганиш; б) янги мултимедиа технологиялари ва Интернетдан таълим сифатини ошириш учун ресурслар ва хизматларга, масофавий маълумотлар алмашинуви ва ҳамкорликка кириш имкониятини тақдим этиш орқали қандай фойдаланиш кераклиги. Мақсад, мотив, шарт-шароитга қараб, электрон таълим турли хил воситалар ва технологияларга асосланган бўлиб, улардан фойдаланиш мумкин: - ўз-ўзини ўрганиш; - раҳбарлик асосида ўрганиш; - ўқитувчи раҳбарлигидаги машғулотлар; - ички машғулотлар; - телемастеринг ва масофадан ўқитиш. Мақсад: 1) талабалар томонидан бошқариладиган электрон таълим мустақил ўқувчиларга (ўз шартлари асосида таълим олишни истаганлар) юқори самарали билимларни беришдир. Таълимнинг бу тури баъзан автоном ёки ўз-ўзини бошқариш деб номланади. Курс мазмуни мултимедиа тақдимотларини, веб-саҳифаларни ва бошқа интерактив таълим маълумотларини ўз ичига олиши мумкин. Шу билан бирга, ўз-ўзини ўргатиш бўйича барча кўрсатмалар курс материалларида келтирилган, чунки ўз-ўзини ўрганувчи ўқитувчидан кийин фикрларни аниқлаштириш, "ёрдам" сўраш имкониятидан маҳрум. Шу билан бирга, ўз-ўзини ўрганиш ўзаро таъсир ўтказиш, фикр алмашиш ва х.к.ларни чеклайди. 2) Ўқитиладиган курслар сингари қўлланиладиган электрон таълим курслари, ўқитувчи томонидан қўллаб-қувватланадиган курснинг ҳамкорлик воситаларидан фойдаланган ҳолда вебга асосланган. Улар қатъий дарс жадвалига риоя қилиш имкониятига эга бўлган, ўрганишни, ўзаро алоқада бўлишни, бошқа талабалар билан муҳокама қилишни, ўқитувчи билан мулоқот қилишни истаган ўқувчиларга қаратилган. Ушбу турдаги электрон таълимга оид топшириқлар талаба уй вазифини бажариши мумкин бўлган мунозарали форумда "жойлаштирилган". Ушбу тизимда ўқитувчи, ўқувчидан фарқли ўларок, ўқув тадбирларини бошқармайди ва талабаларни йўналтиришга уринмайди. Шу билан бирга, у "ҳар доим ёнида": у талабаларнинг саволларига жавоб беради, муаммоларни ҳал қилишга ёрдам беради ва бажарилган топшириқни баҳолай олади. Электрон таълимнинг яна бир тури – ўқитувчи раҳбарлигидаги электрон таълим. Бу ҳолда веб-технологиялар анъанавий дарсларни бошқариш учун фаол равишда қўлланилади – аммо узокдаги ўқувчилар учун реал вақтда ишлаш учун турли хил технологиялар, масалан, видео ва аудио конференциялар, суҳбатлар, сўровномалар, доскалар. Ўқитувчи одатда слайдларни намойиш этади ва қўшимча материалларнинг тақдимоти раҳбарлик қилади, ушбу тақдимотлар ўқитувчи овози, эхтимол видео тасвир билан бирга трансляция воситаларидан фойдаланган ҳолда

юборилади. Талабалар тақдимотни томоша қилиш учун видео плеердан фойдаланиши мумкин, уларни ёзиш орқали саволлар беришлари мумкин. чат ойнасида ёки уларни электрон почта орқали юбориш. 4) Ўрнатилган (кўмилган) курслар – Талаб бўйича ўқитишни таъминлайдиган яна бир электрон таълим тури: улар одатда компьютер дастурлари, ёрдам файллари, веб-саҳифалар ёки тармоқ дастурларига киритилган. Ўрнатилган электрон таълим дастурлари Интернетда ёки талабанинг компютерида жойлашган бўлиши мумкин. Қонда тарихида, фойдаланувчи курсни умумий муаммо билан ўрганишни бошлайди, сўнгра методик равишда ўзига хос "аломат" га ўтади. Танланган "аломат" аслида муаммо манбаига ишора қилаётганини тасдиқлаганидан сўнг, фойдаланувчи тўғридан-тўғри муаммога ўтишни ёки биринчи навбатда муаммони тушунтириб берадиган ўқув қўлланмасига боришни ҳал қилади. 5) Телемастеринг ва масофавий ўқитиш электрон таълимнинг бир тури сифатида видео-конференциялар, тезкор хабарлар, Интернет-телефон ва бошқа ҳамкорлик воситаларидан фойдаланиб, устозлар ўрганишда ёрдам беришади. Мураббийлик муносабатлари узок муддатли бўлиб, карьерани ривожлантиришга қаратилган. Масофавий ўқитиш қисқа ва аниқ мақсадларга эга, шу билан бирга, ўқувчи ва маслаҳат берадиган шахс ўртасидаги алоқа одатда маълум бир мавзу, муайян муаммони ҳал қилиш ва муайян лойиҳани амалга ошириш билан чекланади.[4]

Таҳлил ва натижалар. Электрон таълим воситалари – таълим жараёни иштирокчилари ўртасидаги диалогни ташкил этиш хусусиятига қараб - синхрон ва асинхрон бўлиши мумкин. Синхрон ўзаро алоқалар реал вақтда амалга оширилади, яъни жараённинг барча иштирокчилари бир вақтнинг ўзида онлайн мулоқотга киришишади. Синхрон ўзаро таъсирнинг медиа таркибий қисмларига чатлар, дастурлар, доскалар, аудио ва видео-конференциялар алмашинуви киради. Асинхрон ўзаро таъсирлар машғулот иштирокчиларига бир вақтнинг ўзида онлайн бўлишларини талаб қилмайди. Асинхрон медиа компонентлари электрон почта ва онлайн мунозарали форумларни ўз ичига олади. Онлайн мунозарали форум каби ҳамкорлик воситалари - бирон бир хабар тахтаси, янгилар, фикр алмашиш усули; доска - графикани алмашиш учун восита, ўқувчини ушбу жараёнга жалб қилган ҳолда, ўқитувчи фаолиятини доскага туширганда унинг фаолиятини симуляция қиладиган ҳамкорлик воситаси; чатлар - тезкор хабар алмашиш воситаси; веб-саҳафалар - Интернетда олиб борувчини кузатиб борадиган "саҳафат" воситаси ва усули; бир томонлама (мураббий ўқувчилар томонидан тушунтирилган маълумотлар билан бирга қабул қилинадиган слайдларни намойиш этади) ва икки томонлама презентациялар (иккинчиси талабаларга тақдимот пайтида саволлар беришга, изоҳ беришга, ақс ҳолда бўлаётган воқеаларда қатнашишга имкон беради ва ҳоказо) - қилиш масофавий талабалар учун умумий таълим вазифаларини ҳал қилишда эркин мулоқот қилиш мумкин. Электрон таълимни етказиб беришнинг турли хил турлари ва воситалари, агар улар бир қатор функцияларни бажарсалар, машғулотлар самарадорлигини кафолатлашлари мумкин: а) электрон ўқув курсларининг тармоққа кириш имконияти таъминланган бўлса; Ушбу фаолият курсни нашр қилиш деб номланади; б) агар электрон курсларни бошқариш амалга оширилса; Ушбу вазифага қуйидагилар киради: талабаларни рўйхатдан ўтказиш, маъмурлар ва курс ўқитувчиларини тайинлаш ва ҳк.; с) агар курслар ва модулларга кириш кузатилса, индивидуал тестлар ва бошқа баҳоланган тадбирлар учун белгилар қайд этилади. Электрон таълимда субъектив муносабатларни шакллантириш тенденциялари. "Субстанциал цивилизация" ўтмишга айланиб бормоқда, эркин

ахборот майдони ёпиқ маълумотларга асосланган тузилмаларни йўқ қилади, билимлар оммага маълум бўлади ва келажакда нархлар кескин кўтарилади: шунинг учун бу ҳақда маълумот сотиб олишдан қўра, ўз-ўзидан бирор нарса ихтиро қилиш "арзонроқ" бўлади. Таълимнинг глобаллашуви, унинг байналмилаллашуви, шунингдек, таълим хизматларининг халқаро бозорида кенг фойдаланиш имкониятлари нуқтаи назаридан электрон педагогиканинг асосий вазифаларини эътиборсиз қолдириб бўлмайди. Таълимнинг глобаллашуви нафақат узоқдан фойдаланувчилар учун мўлжалланган ўқув материалларини яратиш, балки уларни локализация қилиш масаласини ҳам кун тартибига қўяди: масалан, 24 соат давомида ишлайдиган ва турли хил вакиллар учун тушунарли бўлган ўқув тадбирларини яратиш керак бўлади. Юқори зичликдаги мобил каналлар, тармоқлар ва баъзалар ўрганишни ҳамма жойда ҳақиқатга айлантиради: офисда, йўлда, спорт билан шуғулланишда, уй ишларида ва бошқаларда. Мобил таълим электрон таълим мазмуни ишлаб чиқувчиларига ўз талабларини юклашни сезмаслик мумкин эмас. Ушбу турдаги таълим вақтни сарфлашнинг ўқувчилар учун жозибали ва ҳар қандай чалғитувчи муҳитда самарали ўқитиши керак бўлган бошқа усуллар билан рақобатлашиши керак бўлиши мумкин. Ҳаракатланувчи ўқувчилар учун мўлжалланган ўқув модуллари қисқа, концентрацияли, жозибали, асосий хабарларни имкон қадар тез етказиши ва шунингдек тез мунозарали бўлиши керак. Электрон таълимнинг яна бир афзаллиги унинг мустақиллиги ва шу сабабли мустақил ўқувчилар пайдо бўлиши, яъни, ўқишни истаганлар, таълим олишади, аммо - ўз шартларига қўра. Мустақил таълимга қўйиладиган талаблар "кетма-кет" таълим бериш анъаналаридан фарқ қилади: электрон таълим фойдаланувчилар-

га ўзлари хоҳлаган нарсани ва уларга ёқадиган усулларни ўргатиши керак. Албатта, бу ҳолда мустақил ўқувчилар иштирок этиши мумкин бўлган ўқув тадбирлари шаклида ишончли ўқув материалларини ишлаб чиқишда муаммолар бўлади (дарвоқе, айнан мустақил ўқувчилар электрон таълим мазмуни ишлаб чиқувчиларига оралиқ ва якуний натижаларга еришиш учун уларга керак бўлган нарсаларнинг тавсифи); мустақил ўқув материалларини мустақил сертификатлаштириш муаммолари долзарб бўлиб қолмоқда. Анъанавий равишда АКТдан фойдаланишга "қаршилик" кўрсатган соҳаларда: уйда, дам олишда ва ҳ.к.ларда электрон таълим тобора кўпроқ қўлланила бошланади. [5]

Хулоса ва таклифлар. Янги фалсафани ишлаб чиқувчилар – электрон таълим фалсафаси ва унинг истикболлари, ҳолати, шу жумладан иқтисодий афзалликлари, инсоният электрон таълим мазмунини лойиҳалаштириш, ривожлантириш, бирлаштириш ва ундан фойдаланишда объект иқтиодиётини ўрганишга интилоқда. Объект иқтисодиёти таълим хизматлари бозорида янги касбларни белгилашга қодир бўлади: масалан, таълим таркибий қисмларини лойиҳалаштириш, уларни мослаштиришни ўз ичига олган объект архитектори, мос келадиган таълим объектларини яратиш учун мултимедиа билан ишлайдиган объект курувчиси стандартлар; тўлиқ ўқув курсини шакллантириш учун "боғлиқ" объектларни бирлаштирган объект йиғувчи; ўқувчини визуал нарсалар, товушлар ва ҳақиқий муҳит ҳиссиётлари билан ўраб турган симулятор кабилар. Виртуал ҳақиқатдаги ютуқлар амалиётга йўналтирилган турли соҳаларда, масалан, шифокорларга – жарроҳлар, ҳамширалар, уювчиларга, полициячиларга ва бошқаларга фавқулодда вазиятларда ёрдам кўрсатишни ўргатишда кенг қўлланилиши мумкин.

АДАБИЁТЛАР

1. Лебедев П. Проблемы и барьеры развития Рунета: экспертные мнения. Социальная реальность №7, 2008.
2. Абрамов Р.Н. Сетевые структуры и формирование информационного общества. СоцИс 2002, №3. С. 134
3. Мудрик. Социализация человека, 2005. с. 196
4. Щеглова С.Н. Использование интернет-технологий в преподавании социологических дисциплин. СоцИс 2002, №4. С. 130
5. www.fom.ru Подростки и Интернет.

